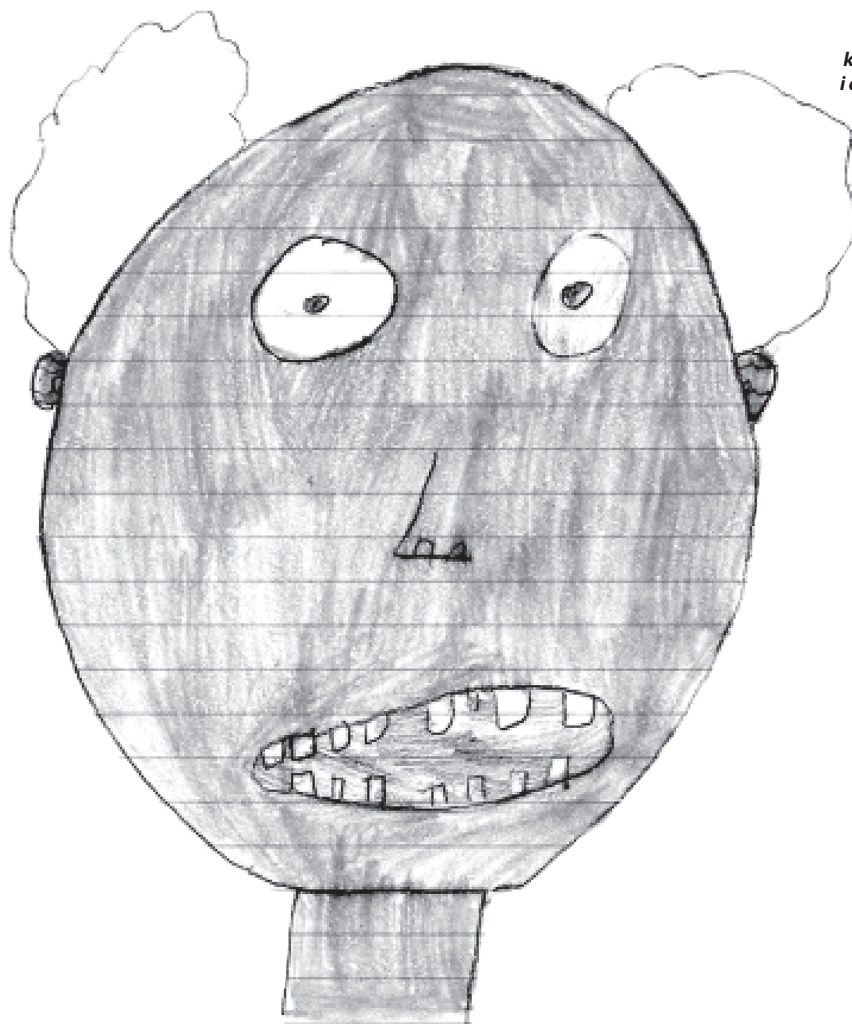

govorimo o temi broja

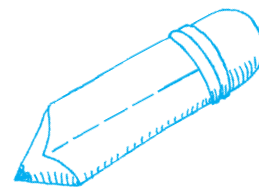

Franov' crtež djeda za kojeg kaže da je jako star i da rano ide na spavanje.

Margareta Dujmović,
apsolventica
učiteljskog studija
Učiteljskog fakulteta u
Rijeci

Tata, mama, postajete djed i baka

Istraživanja pokazuju da se roditelji iz oba tipa obitelji, jednoroditeljskih i dvoroditeljskih, više oslanjaju na neformalne oblike podrške nego na formalne, pod kojima podrazumijevamo različite oblike državne pomoći, te da razumijevanje i pomoć očekuju samo u najužem krugu vlastite obitelji i prijatelja. U tekstu će više riječi biti o posebnom obliku neformalne podrške roditeljima – a to su njihovi vlastiti roditelji, odnosno djedovi i bake.

Postat ćete djed i baka...

Ova vijest može stići na različite načine. To može biti telefonski poziv, e-mail ili iznenadni posjet. Možda će saznati na poslu, kod kuće ili za vrijeme romantične večere – u svakom slučaju, novost je tu, i jedna je stvar sigurna: više ništa neće biti kao prije! Za mnoge djedove i bake, vijest o rođenju unuka ne može biti sretnija. Pomisao na novog člana obitelji dovoljna je da ih uvede u svijet isprepleten različitim emocijama. Od radosti i iščekivanja do anksioznosti, tuge i nesigurnosti. Dolazak unuka navješćuje početak cijele nove generacije u obitelji. Bake i djedovi osjećaju da stare, međutim, ako je to cijena koju će platiti da bi uživali u vremenu koje će posvetiti unucima, ali i unuci njima, onda je pogodba vrlo dobra.

Bake i djedovi se danas jako razlikuju od nekadašnjih. Općenito su zdraviji, zaposleniji, poneki još uvijek rade kad unuci stignu. Kao rezultat toga, uloge baka i djedova se mijenjaju. Kako je biti baka i biti djed danas drukčije nego nekad, moraju biti otvoreni i fleksibilni. Cijeli jedan novi svijet je oko njih. Ultrazvučne slike unuka, parkirna mjesta za trudnice, rekreacijske vježbe za buduće majke, uključenost očeva u trudnoću... sve su to za njih novosti i oni se pripremaju na svoj način, međutim, koliko god stvari bile drukčije nego nekad, jedna stvar uvijek ostaje ista – a to je da budući roditelji trebaju svoje roditelje. Možda im trebaju kao rame za plakanje ili učenje, kao pomoć kod pripremanja dječje sobice ili kao psihička podrška dok prolaze kroz zahtjevne životne promjene. Mjeseci do rođenja djeteta mogu biti odlična prilika za roditelje i bake i djedove da postanu bliskiji i prilika da bake i djedovi izgrade čvrst temelj za dobar odnos sa svojim unucima.

Baka i djed... puno slika iza malo riječi

Pripovijest bake Vere:

Moram priznati da me iznenadilo kad sam prvi put čula sina kako svom djetetu govori:

'Idi malo k baki.' Baš se o meni govori kad se koristi termin baka. Da me zovu majkom, navikla sam se prije nekoliko desetaka godina, ali baka... još ne! Do sada, kad bi moj sin govorio u trećem licu, uvijek bi govorio: 'Moja majka', a sada netko treći, njegovo dijete govori: 'Baka'. Malo mi je teško prepoznati se. Kao da mi novi naziv odjednom odijeva figuru djedova i baka koje sam upoznavala kroz život i koji su mi se činili puno starijima nego što sam ja sada. Figure djedova i baka meni su bili moji roditelji, moji svekar i svekrva, majka

Nekad je automatska asocijacija na djeda ili baku bila sjeda kosa, obraz duboko izbrazdan borama, a tijelo lagano pogrbljeno. To je slika koju često susrećemo u bajkama, pričama i raznim stereotipnim reklamama, koja već nekoliko desetljeća ne odgovara stvarnosti za veliki dio današnjih djedova i baka.

mog oca, otac moje majke. Međutim, sada kad razmislim, predajem se jasnoj činjenici da su moja svekrva i moja majka imale moju dob, čak i bile mlađe nego ja sad kad sam postala majka, a svejedno mi se činilo sasvim normalno obratiti im se 'bako'. Tko zna kako su se one tada osjećale?

I zglada kao mali detalj, ali kad razmislim o tome, čini mi se da su prve poteškoće 'zanata' djedova i baka, najvjerojatnije vezane upravo s tim da se sažive s novim apelativom i da se

suprotstave slikama koje on uzrokuje. U kontekstu ovog poglavlja govori se o dva aspekta: o onom jezičnom, vezanom uz etimologiju termina i evoluciju njegovog značenja, i o onom psihološkom i socijalnom aspektu riječi baka i djed, učincima tih slika te emocijama i osjećajima vezanima uz njih.

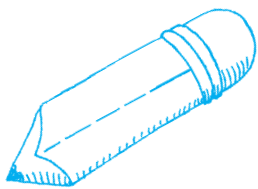
Odakle dolaze termini djed i baka?

Termini *baka* odnosno *djed* dolaze iz starolatinskih naziva *nonna/nonnus*, što je prvotno značilo dadilja, a kasnije i redovnica. U prošlosti, termin je postavljen za označavanje hraniteljice tj. dojilje, a kasnije dobiva religiozno značenje zbog brige redovnica za napuštenu djecu. U njemačkom jeziku termin *nonne* i danas se koristi za imenovanje časnih sestara, a analogno tome, u engleskom se jeziku koristi riječ *nun*. Ista je situacija za francuski termin *nonne*, što odgovara talijanskom - *koludrica*. U francuskom jeziku postoji termin *nounou*, za označavanje 'dječjeg' jezika odnosno za označavanje kućanica koje vode brigu oko djece. Talijanski je jedini jezik od svih spomenutih u kojem se latinski termini *nonna* i *nonnus* upotrebljavaju za određivanje baka i djedova, čime gube svaku povezanost s religioznim figurama. U njemačkom, engleskom i francuskom jeziku uvedeni su potpuno novi termini. U njemačkom jeziku to su *Grossvater/Grossmutter* (u kolokvijalnom jeziku *Opa/Oma*), u engleskom *grandfather/grandmother* (*grandpa/grandma, granny*) i u francuskom jeziku *grand-père/grand-mère* (*mamie/papi*).

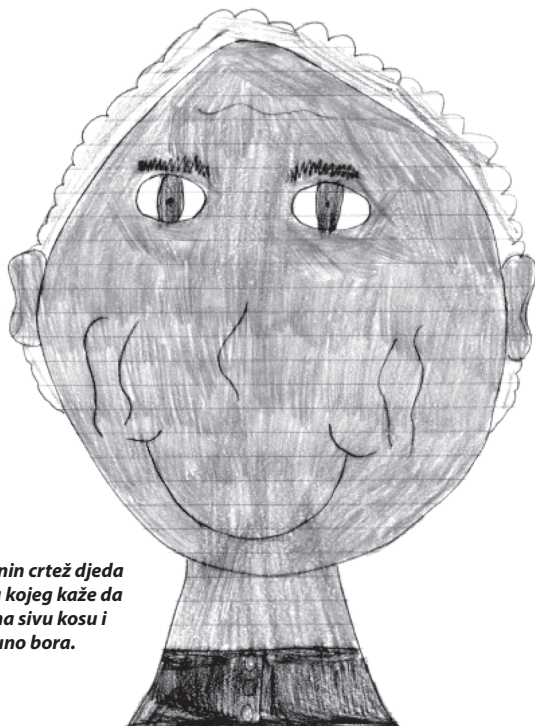
Slike

Ako kažem riječ *djed* ili *baka*, koje su sljedeće 2 - 3 riječi koje vam dolaze spontano, kao asocijacija?

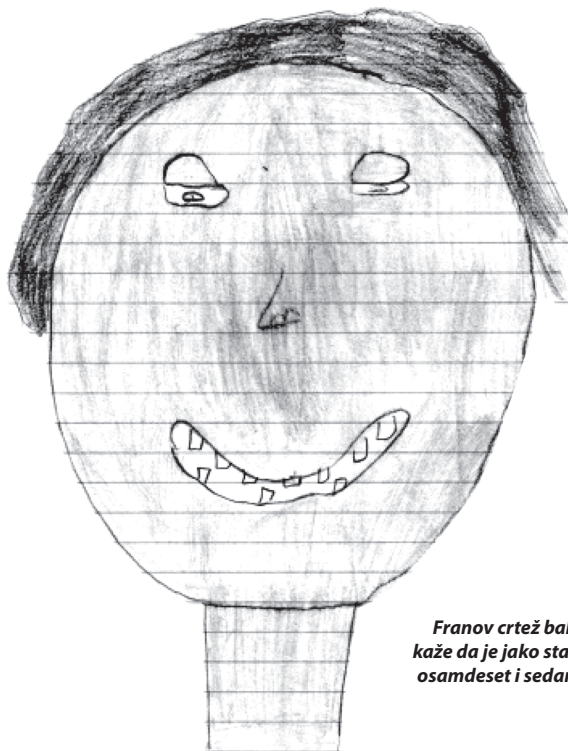
Jedno istraživanje pokazalo je da su termini koji se najčešće pojavljuju kao asocijacija sljedeća dva: 'stara osoba' i 'naklonost'. Zaustavimo se na terminu 'stara osoba'. U većini slučajeva djedom odnosno bakom

govorimo o temi broja

Tinin crtež djeda za kojeg kaže da ima sivu kosu i puno bora.

Franov crtež bake za koju kaže da je jako stara jer ima osamdeset i sedam godina.

postaje se u drugoj fazi života. Faza u kojoj je jedno vrijeme automatska asocijacija bila sjeda kosa, obraz duboko izbrazdan borama, tijelo lagano pogrbljeno. To je slika koju često susrećemo u bajkama, pričama i raznim stereotipnim reklamama, koja nekoliko desetljeća ne odgovara stvarnosti za veliki dio današnjih djedova i baka. Jedan aspekt identiteta djedova i baka povezan je s idejom starosti. Reći *baka* odnosno *djed*, znači govoriti o osobama koje su obično starije od 50 godina. Međutim, činjenica je da se velika većina njih ne osjeća staro, a pogotovo smatra da ne odgovara određenim stereotipima o bakama i djedovima.

Dok u nekim kulturama 'starac' zauzima jednu simboličku centralnu poziciju u obiteljskim odnosima i uživa veliko poštovanje, kod nas je u rastu trend mladosti i novosti. Jedan od pokazatelja te različitosti je, npr., i određivanje imena djeteta. U nekim kul-

turama se nastavlja davanje imena djeci po njihovim precima. Danas se kod nas radije biraju autentična imena u skladu s trendovima. Stižemo do drugog pojma koji povezujemo s terminima *baka* i *djed* – 'naklonost'. Kod većine ljudi pomisao na vlastitu baku ili djeda izaziva naklonost prema toj nježnoj i strpljivoj, tolerantnoj figuri koja je u djetinjstvu bila protuteža autoritativnim roditeljima.

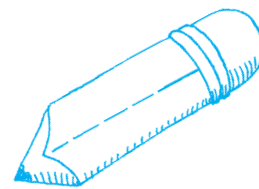
Zovi me imenom!

Kad se radi o uporabi i učinku termina *baka* odnosno *djed*, valja spomenuti da određen broj ljudi odabire da ih se zove vlastitim imenom, a ne bakom ili djedom. To odbijanje jednog specifičnog apelativa koji određuje mjesto na skali generacija je novina. Zbog straha da će biti ukalupljena u stereotip starice, baka se može protiviti tom terminu. Npr. Ada je, zahvaljujući starijoj kćeri, postala baka dok je još uvijek imala dvoje male djece. Držala je

nemogućim da se mogu spojiti uloge majke i bake te je izabrala da je unuk zove imenom. Postoje slučajevi u kojima se ne radi o odbijanju uloge odnosno apelativa, već je to posljedica novonastalih veza koje postavljaju nove uloge, npr. kad se rastavljeni roditelji ponovno ožene ili započinju nove suživote, 'dobiveni' bake i djedovi nazivaju se svojim osobnim imenima. To je odabir koji se sukobljava s ulogom, o čemu svjedoče mnoge bake i djedovi koji s nestrpljenjem očekuju kako bi ih unuci upravo tako nazvali.

Djed i baka za svih

U nekim obiteljima termini *baka* odnosno *djed* imaju ponekad pretjeranu uporabu i počinju biti korišteni na svim planovima - ne samo od strane unuka, već i u drugim odnosima unutar obitelji: djed koji se obraća supruzi nazivajući je 'bako', sinovi i kćeri koji se obraćaju roditeljima govoreći im 'slušaj, bako... što misliš, djede...'. Ovo

potvrđuje i primjer žene koja kaže kako joj nikad nije bilo jasno kako bi se trebala obraćati svekru i svekrvi. Oni joj nikad ništa nisu rekli, a ona ih se nikad nije usudila pitati. Nije joj bilo ugodno obraćati im se s 'mama' i 'tata' niti osobnim imenima. Sve to ju je tjeralo na izvrtanje i apsurdna premetanja riječi, kako bi izbjegla potrebu da ih nekako nazove. Kad je rodila sina, problem je na neki način riješen, jer je na raspolaganje dobila termine *baka* i *djed*.

Bake i djedovi u očima djece

Kako djeca vide svoje bake i djedove? Nakon druge godine, maleni su većinom u stanju crtati, počevši od slika koje prikazuju odrasle likove različite dobi, mamu i tatu kao one najmlađe i baku i djeda kao one najstarije. Već s pet godina, pojam starijih ljudi djecu može asociirati na smrt te ih tako suočiti s idejom potencijalnog gubitka bake ili djeda. To vidimo iz primjera malenog Frana koji je iz vrtića došao s crtežom koji prikazuje osobu s velikim stopalima koja imaju čudne naprave. Kad ga baka upita što je to, on ozbiljno odgovara: 'To si ti, bako, s rolama! Znam da si malo starija, ali ja sam ti napravio role, tako si mlada i nećeš tako skoro umrijeti'. Dakle, za Frana postoje dvije percepcije bake. Ona u kojoj je baka malo starija figura koja malenog asociira na ideju moguće skore smrti (kao što se dogodilo s prabakom), te ona u kojoj on baku doživljava kao mladu ženu sklonu sportu, koju on stvara na crtežu zahvaljujući čaroliji naklonosti, udaljavajući tako tmurnost eventualnog skorog gubitka. Tako slika mlade i stare bake mogu zajedno postojati u toj dobi kao zanimljivi odgovori na prve 'egzistencijalne dileme' malenih.

K ako razmišljaju malo starija djeca? Na crtežima i komentarima koje sam pronašla na Internetu pojavila se jedna skupina prezentacija koje svjedoče obilju slika prisutnih u našem socijalnom kontekstu. U nekim slučajevima razvrstani su po karakteristikama koje pobuđuju ideju senilnosti i fizičkog

propadanja, nasuprot onima koji podcrtavaju osobnost i ljepotu. U crtežima prvog tipa imamo one koje su nacrtali Mario i Tina; kosa se pretvara u dva mala bijela busena ili nježno sivo korijenje, osmijeh pokazuje prijevaj praznih i umjetnih zuba, a od elemenata lica bore zauzimaju prvo mjesto. Ostala djeca prikazuju svoje bake i djedove podcrtavajući njihove mladenačke karakteristike. Jasmina kaže da njezina baka ima tamnosmeđu kosu i da uvijek nosi odjeću na cvjetice. Slika koju je nacrtala je pomalo prototip figure moderne bake koja nema ništa zajedničko sa zastarjelim stereotipom starih žena lagano pogrbljena tijela, pomalo tužne odjeće, osuđenih na marginalizaciju. Radi se o bakama lijepog

'Ako ste ikada željeli promijeniti svijet, aktivno sudjelovanje u odgoju unuka savršena je prilika za to.'

Dr. Lilian Carson

izgleda, brižno našminkanih, odjevenih u žive boje sa svim prikladnim dodacima i energičnim izrazom lica.

I Luka nam na slici predstavlja baku i djeda koji svjedoče modernim promjenama. Djed je predstavljen u teniscama dok diže utege, ima sijedu kosu, ali je sportski orijentiran. Luka za njega kaže: 'Jako je simpatičan, pokretan i dobro se dogovara i uvijek mi pomaže izgraditi stvari, kao npr. kućicu na drvetu. Zna dobro engleski i jako je ljubazan jer mi skida puno igrice za kompjuter'. Baka, prema njegovom gledištu nema bore i nacrtana je dok čita novine na balkonu.

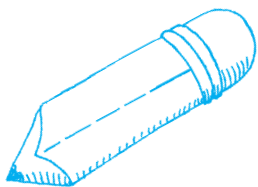
Važnost baka i djedova u obitelji

Dr. Lilian Carson (1996.) kaže: 'Ako ste ikada željeli promijeniti svijet, aktivno sudjelovanje u odgoju unuka savršena je prilika za to.'

Svaka će osoba tijekom svog života dočekati da ima unuke (prema Pruncho i Johnson, 1996.). Srednja dob u kojoj žene postaju bake prema relevantnim istraživanjima je oko 45. godina života, i skoro svaka žena u ulozi bake provede približno polovicu svog života (prema Long i Silverstein, 1998.). Ideje o ulozi baka i djedova u obitelji drastično su se promijenile. Prvi članci na tu temu bili su objavljeni 30-ih i 40-ih godina u Americi, a pisali su ih najčešće psihijatri. Govorili su o negativnim utjecajima sredovječnih baka koje su se uplitale u odgoj unuka svojim staromodnim pogledima i metodama. 1952. godine Staples, R. prezentira svoju studiju s opuštenijim gledištem i objašnjava da ima i 'dragih' baka koje idu ukorak s vremenom i koje će, umjesto da uvode promjene u odgoj, pomoći svom djetetu da što bolje odgoji svoje dijete.

Do 60-ih i 70-ih godina stvari su se polako promijenile. Više se nije držalo da su bake i djedovi puni autoritarnih metoda, a 1981. godine Kornhaber i Woodward prvi put opisuju vezu unuka s bakama i djedovima kao bitnu, te naglašavaju važnost sudjelovanja baki i djedova u životu unuka.

V eć smo spomenuli kako je postati baka ili djed jednako uzbudljivo koliko i stresno iskustvo. Prema Pruncho i Johanson, 1996., to razdoblje nazivamo 'protutranzicijom' jer bake odnosno djedovi ne mogu utjecati na početak tog razdoblja. Tranzicijsko razdoblje se može preklapati s drugim važnim događajima i odgovornostima u njihovom životu, pogotovo ako se radi o slučaju gdje bake i djedovi, roditelji i unuci žive u istom domu. Kao što je roditeljstvo zahtjevna uloga, tako ni bakama i djedovima nova uloga nije nešto što dolazi samo od sebe, već zahtijeva promišljanje i planiranje. Zato je Dr. Carson u svojoj knjizi 'The essential grandparent' ponudila nekolicinu savjeta budućim bakama i djedovima kako bi im olakšala tranzicijsko razdoblje. Njihova uloga ima mnoge pogodnosti. Oni se ne moraju brinuti o svakodnevnim obvezama koje podrazumijeva skrb o malom djetetu kao

govorimo o temi broja

što su buđenje, oblačenje, hranjenje, odlazak u vrtić i slično. Bez kritične roditeljske odgovornosti uživaju u njihovoj prirodnoj spontanosti i dječjoj nevinosti. Istraživanja pokazuju da većina baka i djedova uživa u svojoj ulozi. Peterson kaže da je to, između ostaloga, i zbog toga što se ponovno osjećaju mladima, emocionalno su ispunjeniji i provode vrijeme uživajući u dječjim aktivnostima prateći razvoj svojih unuka (prema Peterson, 1999.). Unuke i bake i djedove veže poseban odnos. I jedni i drugi su van glavne struje društva. Djeca su 'premlada' a bake i djedovi 'prestari'. Osim toga, kao što smo već spomenuli, bake i djedovi ne nose teret svakodnevnih obveza oko djece koji nose roditelji pa su tako bolje prihvaćeni od djece i mogu si priuštiti da u tom odnosu budu opušteni i neopterećeni.

Višestruke uloge baka i djedova u životu unuka

Bake i djedovi na svoje unuke, ovisno o razdoblju njihova života, mogu utjecati na

različite načine. Njihova uloga može biti: obiteljski povjesničar, mentor, prijatelj za igru, savjetnik, ali i surogat-roditelj. (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Bengston, 1985; Olsen, Taylor, & Taylor, 2000; Tomlin, 1998.). Također mogu duboko utjecati na razvoj svojih unuka na sljedeće načine:

Stvoriti osjećaj pripadnosti: Bake i djedovi su živa poveznica s prošlosti. Oni omogućuju stvaranje osjećaja pripadnosti i identiteta, te prenose znanje o obiteljskim precima. Mogu navesti djecu da cijene svoje pretke baveći se poput arhivara obiteljskom poviješću. Dijeleći i prepričavajući uspomene iz svog djetinjstva, ali i priče iz razdoblja kada su njihovi roditelji bili djeca, pomažu unucima da se bolje povežu sa svojom obitelji.

Čuvari društva: Beebe M., Duncan, S.F., (2006.), nazivaju bake i djedove 'čuvarima društva' zbog toga što često upravo oni prenose znanja o ljudima, običajima i kulturi iz njihova vremena. Kako bi djeca što bolje razumjela i prihvatila svoje naslijeđe, mogu im pričati priče, pokazivati fotografije, iscrtati s njima obiteljsko stablo, pokazati im obiteljske recepte ili organizirati druženja cijele obitelji.

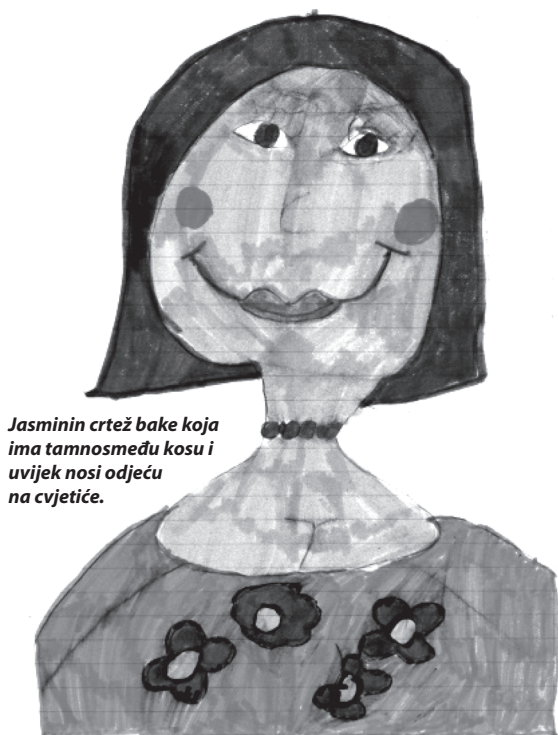
Pružiti im bezuvjetnu ljubav: Djeca razvijaju samopoštovanje i samouvjerenost u okruženju u kojem se osjećaju voljenima. Najljepši dar koji bake i djedovi mogu pružiti svojim unucima, jest prvenstveno bezuvjetna ljubav, a onda i bezuvjetna podrška. Istraživanja pokazuju da je nakon odnosa roditelj – dijete, odnos djeteta sa svojim

bakama i djedovima najčvršći (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Ruthenford i dr., 1999.). Kornhaber tu vezu naziva 'čistom ljubavlju', odnosno ljubavlju bez granica te naglašava da se takva veza često održa kad unuci odrastu. Sve ovo potvrđuju i riječi koje je napisao Dr. Benjamin Spock: 'Volite ga, i uživajte u djetetu onakvom kakvo ono jest, zaboravite na kvalitete koje ono ne posjeduje, jer dijete koje je cijenjeno zbog samoga sebe iskoristit će najbolje od prilika koje mu se pružaju.'

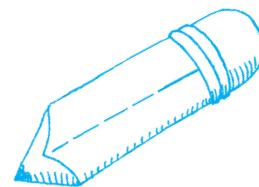
Predstavljati nadu u budućnost: Bake i djedovi svojim unucima mogu pokazati da starenje ne znači prepustiti se dosadi. Kako ostaju aktivni, uživaju u hobijima, te nastavljaju učiti pokazujući tako svojim unucima da je budućnost svijetla u bilo kojoj životnoj dobi. Oni koji drže korak s vremenom i svjesni su svega što se oko njih događa, lakše će ostvarivati željeni utjecaj na unuke. Živeći sa svrhom, energično i s pozitivnim stavom šalju svojim unucima poruku da je život lijep i ugodan bez obzira na godine.

Biti izvor stabilnosti i sigurnosti: Osjećaj sigurnosti i stabilnosti ostvaruju tako što su uvijek u pravo vrijeme na pravom mjestu. Mnogi od njih su kako se kaže 'čvrste stijene' proširene obitelji, jer su tu kada ih netko zatreba. Svi su oni prošli kroz teška razdoblja u životu pa mlađim generacijama mogu dati dobar savjet kako ustrajati u bezizlaznim situacijama (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Ruthenford i dr., 1999.).

Biti mentor: Bake i djedovi su zlatni rudnik znanja, iskustava, talenata i vještina. Čitanje, pričanje priča, te poučavanje unuka raznim vještinama kao što su kuhanje, vrtlarjenje i popravljanje auta, aktivnosti su koje se mogu odvijati kroz igru koja će dovesti do zbližavanja i stvaranja posebnog odnosa. Međutim, zajedničko provođenje vremena nije samo prilika da djeca nešto nauče, već prilika da i bake i djedovi nešto

Jasminin crtež bake koja ima tamnosmeđu kosu i uvijek nosi odjeću na cvjetice.

nauče te, ono najvažnije, da međusobno razgovaraju. (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Olsen i dr., 2000.)'

Biti primjer pozitivnih vrijednosti, ideala i vjerovanja: Jedan od najmoćnijih načina učenja je učenje po modelu. Mnoga su djeca promatrači i oponašaju ono što vide da odrasli rade. Ako bake i djedovi idu u crkvu, unuci uče vrijednost duhovnosti, ako pak rade iako su u mirovini, djeca uče važnost radne etike i truda, a pokazivanjem ljubavi i međusobnim pomaganjem, uče ih vrijednostima braka (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Olsen i dr., 2000.; Storm & Storm, 1992.).

Čimbenici koji utječu na kvalitetu odnosa

Istraživanja govore u prilog ideji da bake i djedovi mogu bitno i pozitivno utjecati na život svojih unuka. Neke studije o bakama i djedovima roditeljima majki adolescentica pokazuju da prisutnost oca odnosno djeda koji pomaže u odgoju unuka rezultira manje negativnim osjećajima i povećanom poslušnošću tog djeteta prema svojoj majci, a druga studija pokazuje da zdrav odnos između bake i majke može rezultirati boljim odnosom između majke i djeteta (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Tomlin, 1998.).

Razina utjecaja baka i djedova na unuke ovisi o mnogim čimbenicima, uključujući sljedeće:

Starost djeteta. Mala djeca sve odnose vide i doživljavaju iz egocentrične limitirane perspektive. Oni svoje bake i djedove vide kao ljude koji će se s njima igrati i koji će se lijepo prema njima ponašati. Kad dijete navrši osam odnosno devet godina, vidi taj isti odnos kao zajedništvo i međusobno zabavljanje. To je razdoblje djetinjstva kad vrijeme provedeno s unucima odnosno bakama i djedovima najviše znači. Adolescenti ih doživljavaju više kao 'suosjećajno uho', nekoga tko će ih saslušati bez osuđivanja i kao nekoga kome mogu vjerovati. Manje će se svađati

Bake i djedovi su zlatni rudnik znanja, iskustava, talenata i vještina. Čitanje, pričanje priča, te poučavanje unuka raznim vještinama kao što su kuhanje, vrtlarjenje i popravljavanje auta, aktivnosti su koje se mogu odvijati kroz igru koja će dovesti do zblizavanja i stvaranja posebnog odnosa.

s njima nego s roditeljima, i upravo u toj dobi počinju zapravo shvaćati koliko su im bake i djedovi bitni (Beebe M., Duncan, S.F., 2006), prema Smith, 1995.).

Starost bake i djeda. Kao što je za pretpostaviti, mlađe bake i djedovi temelje taj odnos na zabavi i ležernijem skoro pa prijateljskom odnosu, dok su oni stariji formalniji, i pažljiviji kod prekoračenja granica kada se radi o roditeljskoj odgovornosti. (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Bengston, 1985). Istraživanja pokazuju da postoji određeno razdoblje života kad je najprimjerenije postati baka odnosno djed. Za žene je ta granica između 45 i 60 godina. Žene koje postanu bake prije te dobne granice, često nisu zadovoljne i ne prihvaćaju tu ulogu jer ona stvara osjećaj preuranjene starosti (prema Smith, 1995.). Mlade bake često su nezadovoljne i doista nisu spremne biti uzor mladim unucima. Timberlake i Chipung (1992.) usporedili su mišljenje žena o važnosti unuka iz dvije različite dobne skupine - baka iz skupine od 46. do 60. godine odnosno 'baka na vrijeme' i baka iz skupine od 30. do 41. godine odnosno 'prijevremenih baka'. 'Bake navrijeme'

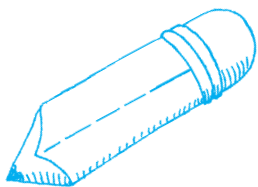
rekle su kako im unuci znače najviše na svijetu, a 'prijevremene bake' kao što sam spomenula u prethodnom ulomku nisu zadovoljne novom ulogom i teško su je prihvatile. Bake i djedovi koji su to postali kasnije u životu (nakon svoje 70. godine) izjavili da se osjećaju zakinutima jer će s unucima provesti manje vremena te da više nisu ni psihički ni fizički spremni na sve aktivnosti koje unuce podrazumijeva (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Burton i Bengston, 1985.).

Učestalost viđanja. Kao što je za očekivati, što više vremena provode skupa, odnos je kvalitetniji, a bake i djedovi imaju više prilika i mogućnosti za pozitivan utjecaj na unuke. Život u blizini znači najviše prilika za viđanje jedni drugih, međutim to ne znači da se kontakti onih obitelji koje ne žive u istom gradu ili državi ne mogu redovito i kvalitetno održavati.

Bakino i djedovo zdravlje. Uglavnom, loše zdravstvene prilike stvaraju prepreke u bliskom odnosu s unucima. (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Smith, 1995.).

Odnos roditelja s bakama i djedovima. Istraživanja pokazuju da ukoliko su se roditelji osjećali zapostavljeno u djetinjstvu od strane svojih roditelja, njihov odnos s unucima će biti slabiji i manje blizak. S druge strane, ako je taj odnos bio dobar i nastavlja se, bake i djedovi će razviti blizak odnos s unucima. Roditelji bi trebali poticati bake i djedove na što češće posjete unucima, omogućiti im da se osjećaju dobrodošlima i radovati se njihovom utjecaju na svoju djecu. Najveći dar koji unuci mogu dobiti od svojih baka i djedova je ljubav, a najljepši dar koji roditelji mogu dobiti od svojih roditelja je pomoć u odgoju.

Spol. Bake su češće bliskije s unucima nego što su to djedovi. I to se reflektira na ulogu žene kao njegovateljice u našem društvu. Bengston (1985.) bake zove 'ču-

govorimo o temi broja

Lukin crtež
djeda i bake.

varicama ognjišta jer paze na svoju obitelj i drže pod kontrolom živote svoje djece pa tako i unuka.

U jednom istraživanju provedenom među studentima na fakultetu većina ih je izjavila da su povezaniji s bakom nego s djedom, i da su bake imale više utjecaja na njih u vrijeme razvoja (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Roberto i Stroes, 1992.). Bake su uzbuđenije i općenito zadovoljnije i sretnije na pomisao

prvog unuka, također se više osjećaju kao dio obitelji koji mora biti izvor znanja. One se suzdržavaju od neprestanog davanja savjeta roditeljima, dok se djedovi bolje osjećaju kad savjetuju, jer na taj način pokazuju da su uključeni u odgoj unuka. U našem društvu očevi i djedovi su još uvijek manje uključeni u odgoj malog djeteta jer nisu dovoljno sigurni ili kompetentni. Međutim, djeca trebaju djedove kao uzor isto kao što trebaju i svoje bake.

Obiteljsko porijeklo. Od svih baka i djedova smatra se da su bake po majčinoj strani najuključenije u život svojih unuka (Beebe M., Duncan, S.F., 2006., prema Smith, 1995; Somary i Sticker, 1998.). Upravo one, zbog posebne veze koja veže majku i kćer, osjećaju najveće uzbuđenje zbog dolaska unuka, najdostupnije su ukoliko mladoj majci treba pomoć i s unucima imaju najbliži odnos. Kad žena postane majka, njezin odnos s majkom (djetetovom bakom) postaje čvršći, dok napetost u odnosu sa svekrvom raste. Općenito su bake i djedovi po majčinoj strani zadovoljniji svojom novom ulogom, dok su oni po očevoj zabrinutiji i ponašaju se kao mudri starješine.

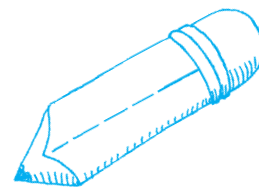
Stupanj obrazovanja. Stupanj obrazovanja utječe na odnos unuka s bakama i djedovima. Manje obrazovani ljudi očekuju da se njihovo mišljenje uvijek uvaži, da trebaju biti uključeni u život svojih unuka te da njima pripadaju isto koliko i roditeljima. Imaju češći kontakt s unucima od obrazovanijih baka i djedova, preuzimaju ulogu prijatelja i bliskiji su im. Oni obrazovaniji posvećeniji su razgovorima o njihovoj budućnosti, skloni su raspravljanju o problemima i preuzimaju ulogu učitelja – mentora.

Uloga baka i djedova u različitim životnim fazama unuka

Kako bi bili što bolji baka odnosno djed, važno je razumjeti kako se djeca razvijaju. Erik Erikson ponudio je model životnog ciklusa od osam stadija koji prati osam faza emocionalnog razvoja. Osvrnimo se na prva tri stadija koja prate dijete od rođenja do njegove 7. godine.

od rođenja do 2. godine

Tijekom ovog stadija djeca uče kako razviti povjerenje. Ako su im želje zadovoljene i ako se osjećaju sigurno, djeca postaju povjerljiva. Bake i djedovi mogu pomoći tako što su u interakciji s djetetom na način da mu pjevaju, pričaju, nose ga i

slično, ali i daju mu dovoljno vremena da ostane sam. Isto tako mogu povremeno pričuvati dijete kako bi i roditelje ostavili same, te im time pomogli da svoj brak održe zdravim i sretnim.

od 2. do 4. godine

Ovo razdoblje uključuje vrijeme kad je djeci 'NE!' omiljena riječ i kad sve žele raditi sami kako bi pokušali postići autonomiju. Tijekom ovog stadija uče biti razdvojeni od roditelja pa ih tako bake i djedovi mogu odvesti na izlet i time osigurati interakciju s drugim ljudima odnosno drugom djecom bez nazočnosti roditelja. Pošto nema gore stvari od svađanja s dvogodišnjacima ili trogodišnjacima, bake i djedovi mogu pomoći tako što će, za razliku od 'strogih' roditelja, nježno i kroz šalu zadržati autoritet i navesti dijete da bude poslušno.

od 4. do 7. godine

U ovo doba djetetova života razvija se samoinicijativnost. Vole sami planirati i provoditi te planove u djelo. Također vole obavljati manje poslove kako bi se osjećali korisno. Baka i djed ovdje su savršeno društvo jer su pratnja svojim unucima koji još ne mogu stvari obavljati sami. Oni su ujedno poticatelji nekih novih ideja i partneri u zajedničkim projektima. U ovo doba bitno je djecu shvaćati ozbiljno i poštovati njihove osjećaje.

Greške koje bake i djedovi rade

Postati baka odnosno djed zahtijeva prvenstveno osoban rast, a onda blizak odnos s unucima, te podržavanje roditelja. Greške su očekivane. One nam svima daju priliku da sazrijemo i da iz njih nešto naučimo.

**Najljepši dar
koji bake i djedovi mogu
pružiti svojim unucima,
jest prvenstveno
bezuvjatna ljubav, a onda
i bezuvjatna podrška.**

Greške koje bake i djedovi rade sami sa sobom

Bake i djedovi ponekad ne razumiju da dolazak prvog unuka u obitelj zahtijeva velike promjene i od njih i od njihovog dotadašnjeg životnog stila. Ne razumiju što znači biti djed ili baka i ne znaju što se od njih očekuje. Ne prihvaćaju da ta uloga od njih zahtjeva učenje i promjenu stava. Ono što mogu učiniti, jest pomoći jedno drugome u pripremanju za nove dužnosti i razgovarati s djetetovim roditeljima kako bi znali što se od njih očekuje.

Greške koje bake i djedovi rade s djetetovim roditeljima

Neshvaćanje da je dobar odnos s roditeljima temelj za dobar odnos s unucima, neslušanje i nepoštovanje odluka koje su roditelji donijeli i nedopuštanje da sami uče na svojim greškama – neće pomoći. Bake i djedovi moraju shvatiti da su novopečeni roditelji nesigurni i umjesto da budu prekrićni, trebali bi biti puni razumijevanja i podrške. Najveći problem koji ujedno najviše utječe na odnose u obitelji jest kad baka i djed ne žele naći vremena da pomognu roditeljima i kad ne shvaćaju da je potrebno s unucima provoditi vrijeme i onda kad roditelji nisu u blizini (npr. odvesti ih u šetnju, kupnju ili na izlet).

Greške koje bake i djedovi rade s unucima

Velika greška koju mnogi bake i djedovi rade jest zadržavanje uloge roditelja umjesto prihvaćanja uloge bake i djeda. Djeca imaju jedne roditelje i oni su im dovoljni. Neshvaćanje da su unucima bake i djedovi potrebni, može imati posljedice. Unuci zahtijevaju da se s njima provodi vrijeme, da se uđe u njihov svijet i da baka i djed s njima ravnopravno razgovaraju. Ponekad treba posjetiti vrtić koji unuci pohađaju, saznati nešto više o hobijima koji ih zanimaju i kojima se bave, te upoznati prijatelje svojih unuka, jer sve su to koraci u približavanju unucima, koji na ljubav uzvraćaju ljubavlju.

Internetske adrese:

<http://www.ag.ohio-state.edu/>
<http://www.aarp.org/family/grandparenting/>
<http://www.foreverfamilies.net/>
<http://www.grandparents.com/>
<http://www.grandparenting.org/mistakes1.htm>
<http://www.psycoanalisi.it/psycoanalisi/psichiatria/psichiatriarchivio.htm>
<http://www.state.oh.us/age/>
<http://www.uwex.edu/ces/gprg/gprg.html>

Literatura:

Beebe, M., Duncan, S.F., (2006.): *Importance of Grandparents to their grandchildren*, School of Family Life, Birgham Young University
Carson, L., (1996.) *The essential grandparent*, Deerfield Beach: Health Communications, Inc.
Pećnik, N., Raboteg-Šarić, Z. (2004.): *Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima*, Revija socijalne politike, god.12, br.1, str 1-21, Zagreb 2005.